

Presentasjon av resultater fra prosjektet:

Verdiskaping og sysselsetting i tilleggsnæringer til trøndersk landbruk 2004

Trondheim 16. mai 2006

NILF

Norsk institutt for
landbruksøkonomisk forskning

Program

- Kort om bakgrunn for prosjektet, NILFs øvrige arbeid med tilleggsnæringer, verdiskapingen i trøndersk landbruk
v/Erland Kjesbu
- Resultater om tilleggsnæringer fra ulike datakilder
 - NILFs driftsgranskinger
 - Intervjuundersøkelse av mindre bruk
 - Data fra samdrifter
 - Data fra SSB om skogeiendommerv/Siv Karin Paulsen Rye og Kristin Stokke
- Verdiskaping og sysselsetting i tilleggsnæringer til trøndersk landbruk
v/Otto Sjelmo

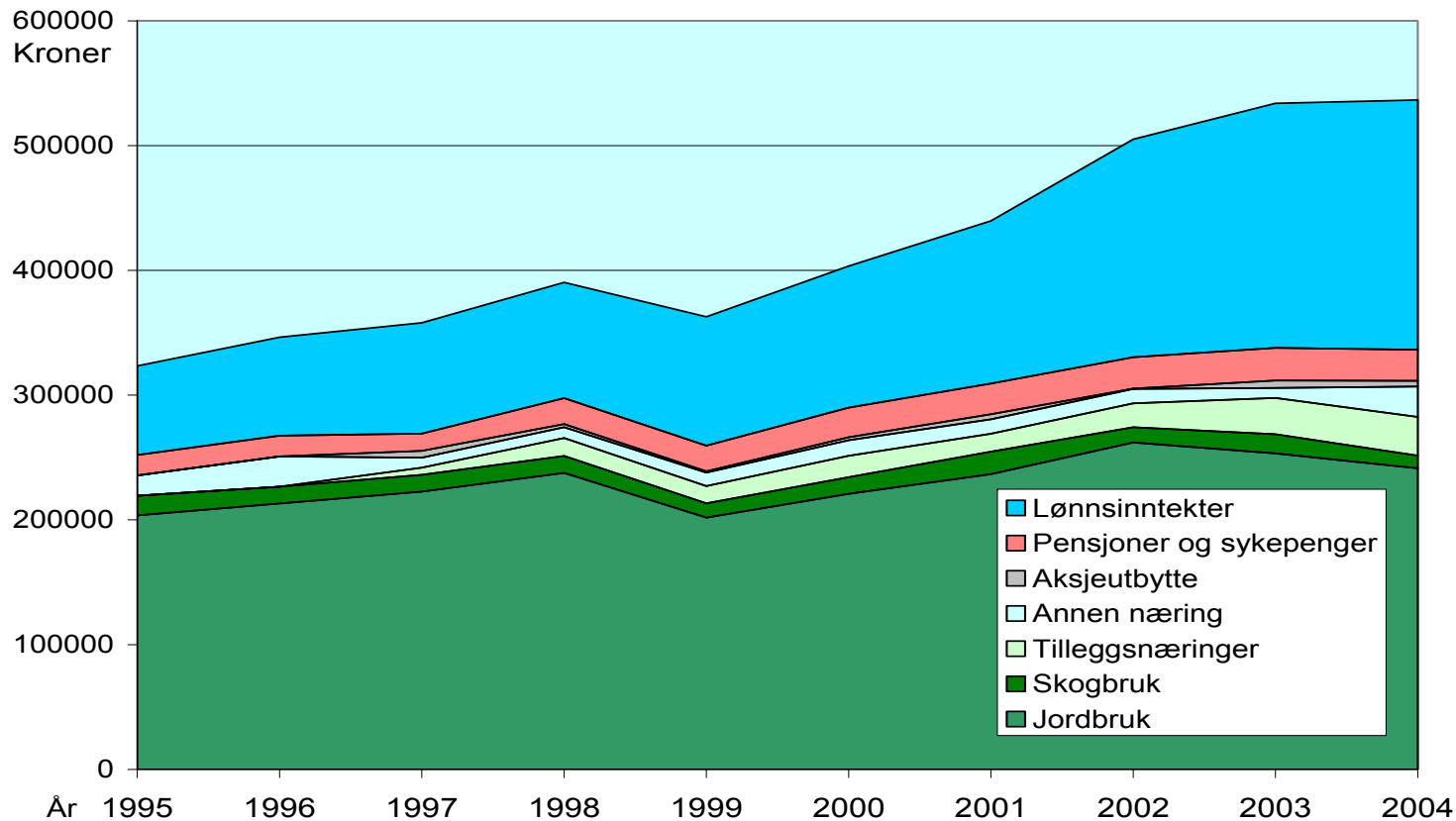

Bakgrunn for prosjektet

- Utviklingen i jordbruket
 - Press på økonomien i tradisjonell jordbruksdrift
 - Brukerfamilienes i økende grad avhengig av inntekter utover det jordbruksdrifta kan gi
 - Økende fokus på tilleggsnæringer
- Regionale strategier for landbruksrelatert næringsutvikling
- Lite dokumentasjon på tilleggsnæringerenes betydning

Sammensetningen av brukerfamiliens inntekter i Trøndelag (løpende kroneverdi) Kilde: NILF

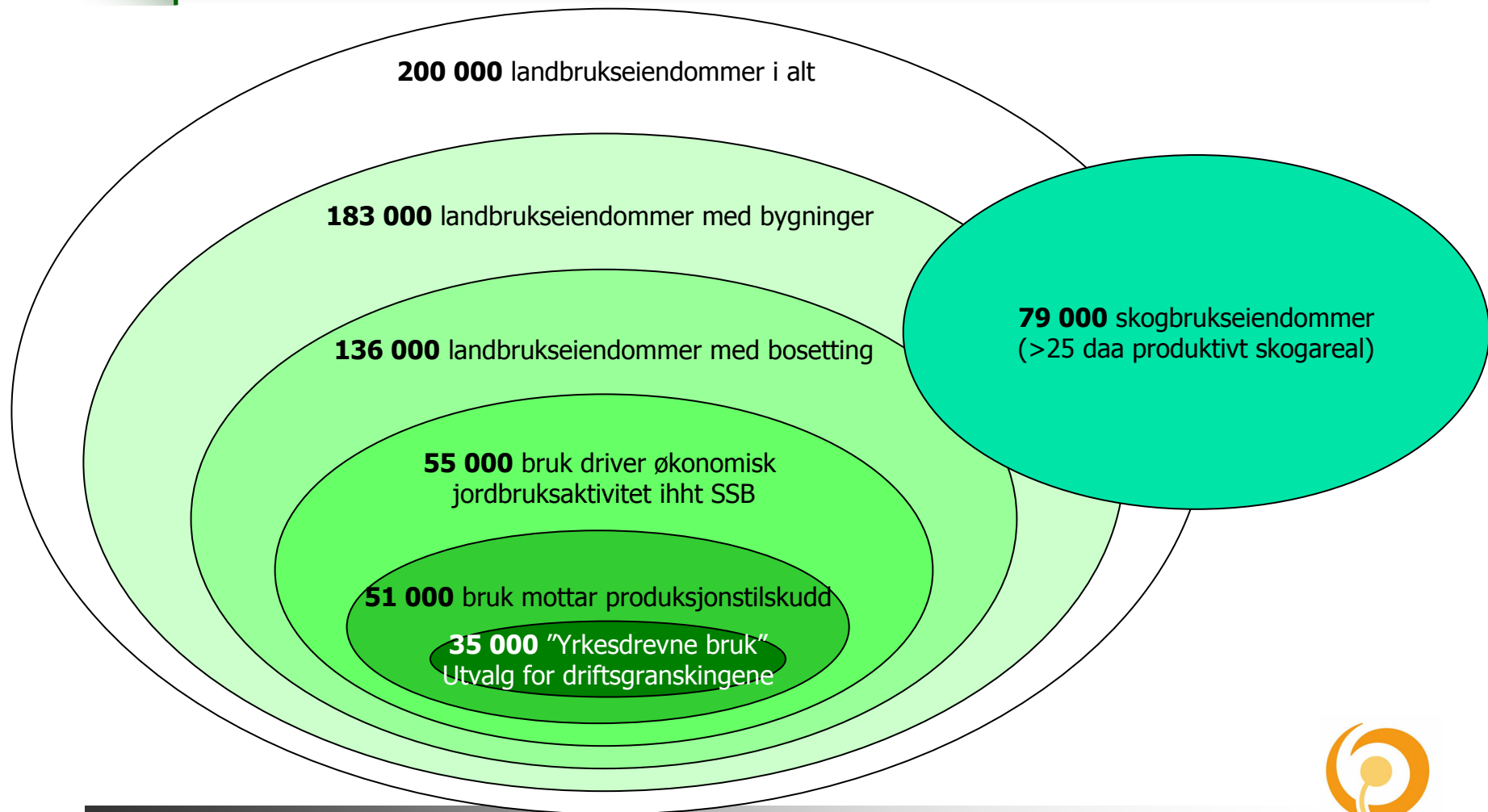
NILFs arbeid med tilleggsnæringer/"nye" landbruksrelaterte næringer

- Videreutvikling av driftsgranskingene
- Undersøkelser av tilleggsnæring på "mindre bruk"
- Oppstart av spesialundersøkelser:
 - Småskala matforedling
 - Inn på tunet
 - Bioenergi
- Kartlegging av muligheter for kobling av statistikk (bl.a i SSB)

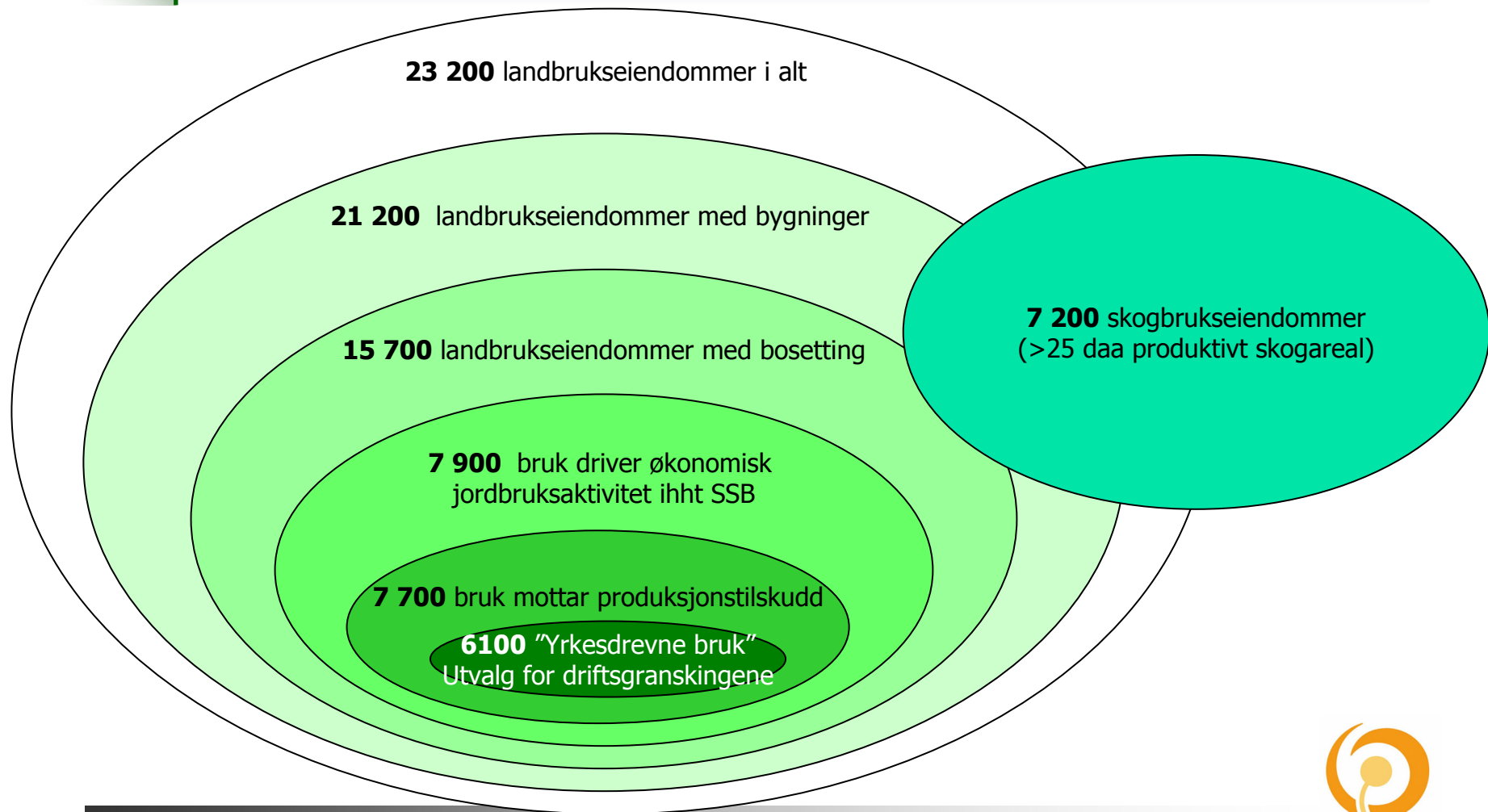

Norsk landbruk

Kilde: SSB, SLF

Trøndersk landbruk Kilde: SSB, SLF

Formål med prosjektet

Hovedmål for prosjektet

- Beregne den økonomiske verdiskapingen i tilleggsnæringer til trøndersk landbruk
- Beregne sysselsettingseffekten av næringsaktivitet i tilleggsnæringer til trøndersk landbruk

Delmål for prosjektet

- Kartlegge hvilke grupper av tilleggsnæringer som er av størst økonomisk betydning
- Kartlegge hvilke grupper som har hatt størst vekst de senere årene
- Kartlegge omfanget av annen næringsvirksomhet og lønnsinntekt

Definisjon tilleggsnæring

- Næringsaktivitet på landbrukseiendom som drives i tillegg til/ved siden av tradisjonelt landbruk, hvor en eller flere av brukets ressurser:
 - areal,
 - bygninger,
 - maskiner
 - landbruksråvarerinngår som faktorinnsats i produksjonen.

Definisjon verdiskaping

Sum inntekter, jordbruket
+ Familiens arbeid på nyanlegg
- Sum kostnader
+ Kostnader til leid hjelp
+ Kostnader til jordleie
= «Bruttoprodukt»
- Avskrivninger
= **«Nettoprodukt»**

Bidrag til godtgjøring for arbeids- og kapitalinnsats

Verdiskapingen i landbruket Trøndelag

Kilde: NILF, SSB

- Jordbruket (2004)
 - Sør-Trøndelag 810 mill. kroner
 - Nord-Trøndelag 1 111 mill. kroner
 - Totalt 1 921 mill. kroner
- Tilleggsnæringer (2004)
 - Sør-Trøndelag 107 mill. kroner
 - Nord-Trøndelag 147 mill. kroner
 - Totalt 254 mill. kroner
- Skogbruket?
 - Sør-Trøndelag 176 mill. kroner (Bruttoprodukt SSB, 2002)
 - Nord-Trøndelag 317 mill. kroner (Bruttoprodukt SSB, 2002)
 - Totalt 492 mill. kroner (Bruttoprodukt SSB, 2002)

-
- Skogbasert industri?
 - Landbruksbasert næringsmiddelindustri?
 - Leverandørindustrien?
 - Landbruksrelaterte tjenester?

Syssettingen i landbruket Trøndelag

Kilde: NILF, SSB

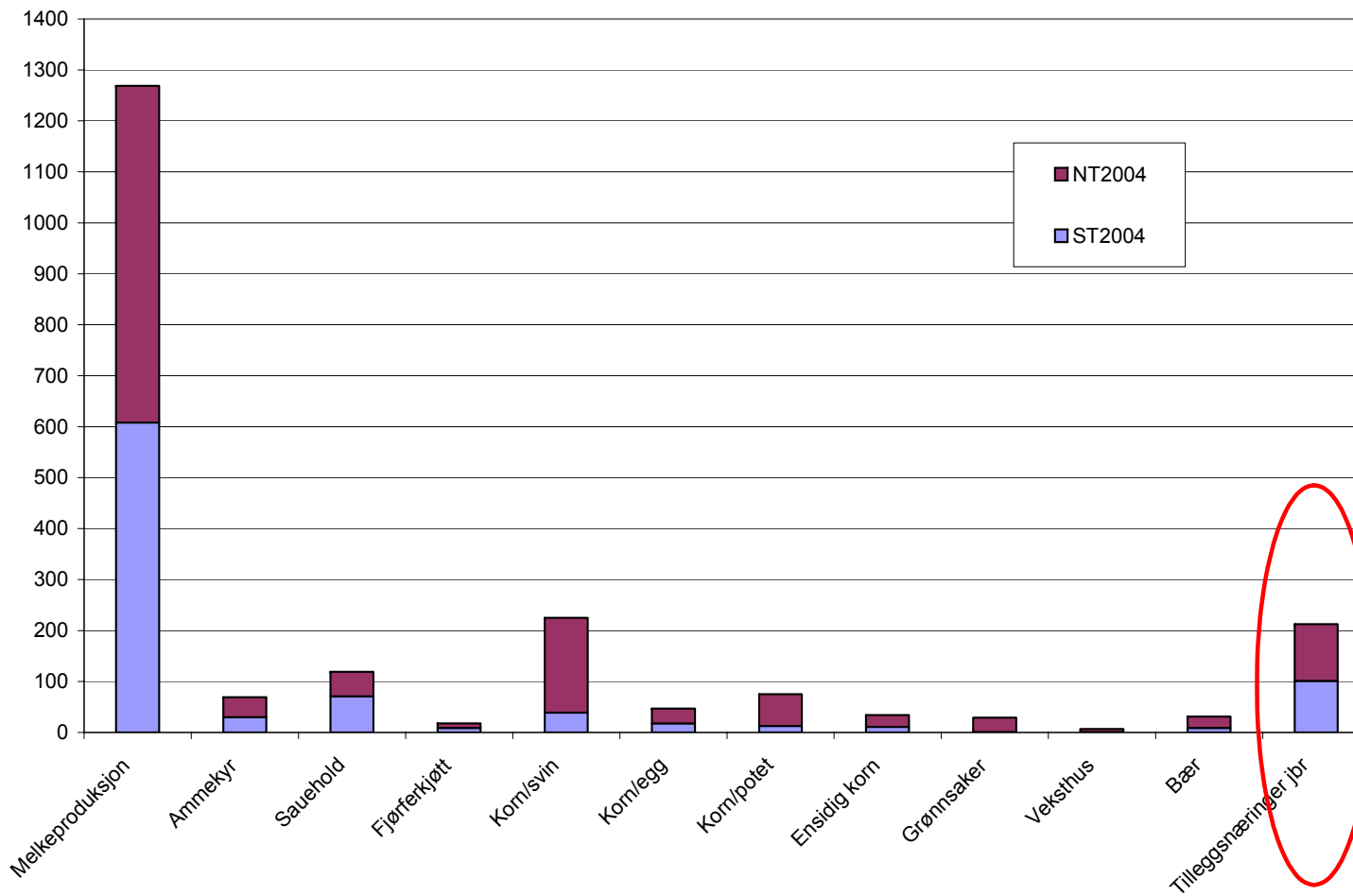
- Jordbruket (2004)
 - Sør-Trøndelag 4 490 årsverk
 - Nord-Trøndelag 5 460 årsverk
 - Totalt
- Tilleggsnæringer (2004)
 - Sør-Trøndelag 200 årsverk
 - Nord-Trøndelag 217 årsverk
 - Totalt 417 årsverk
- Skogbruket?
 - Sør-Trøndelag 100 sysselsatte (SSB, 2002)
 - Nord-Trøndelag 400 sysselsatte (SSB, 2002)
 - Totalt 500 sysselsatte (SSB, 2002)

-
- Skogbasert industri?
 - Landbruksbasert næringsmiddelindustri?
 - Leverandørindustrien?
 - Landbruksrelaterte tjenester?

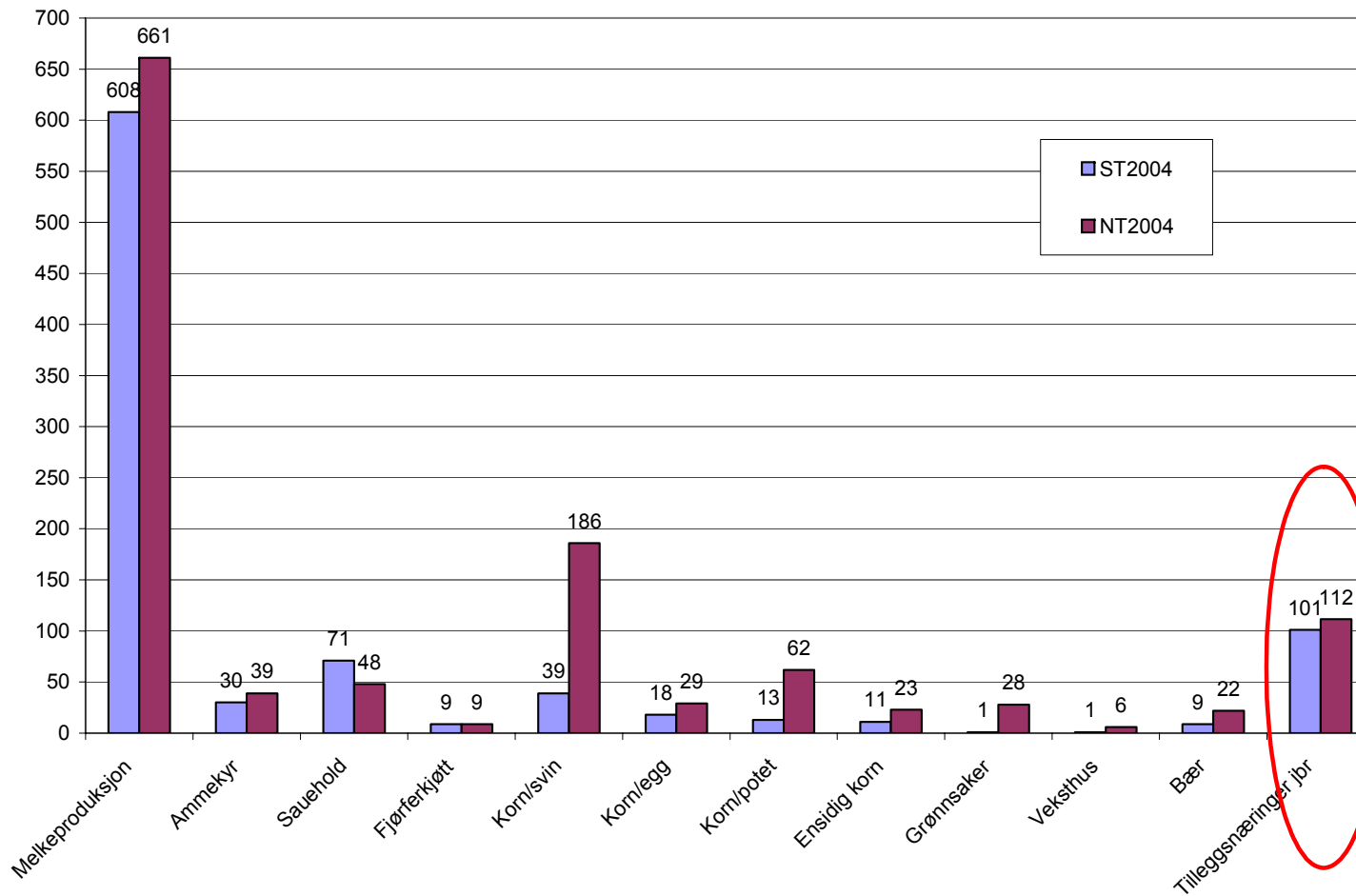
Verdiskapingen i trøndersk jordbruk

(på bruk med jordbruksdrift/på bruk som mottar produksjonstilskudd) Mill. kroner, 2004. Kilde: NILF, SLF

Verdiskapingen i trøndersk jordbruk

(på bruk med jordbruksdrift/på bruk som mottar produksjonstilskudd) Mill. kroner, 2004. Kilde: NILF, SLF

Resultater om tilleggsnæringer fra ulike datakilder

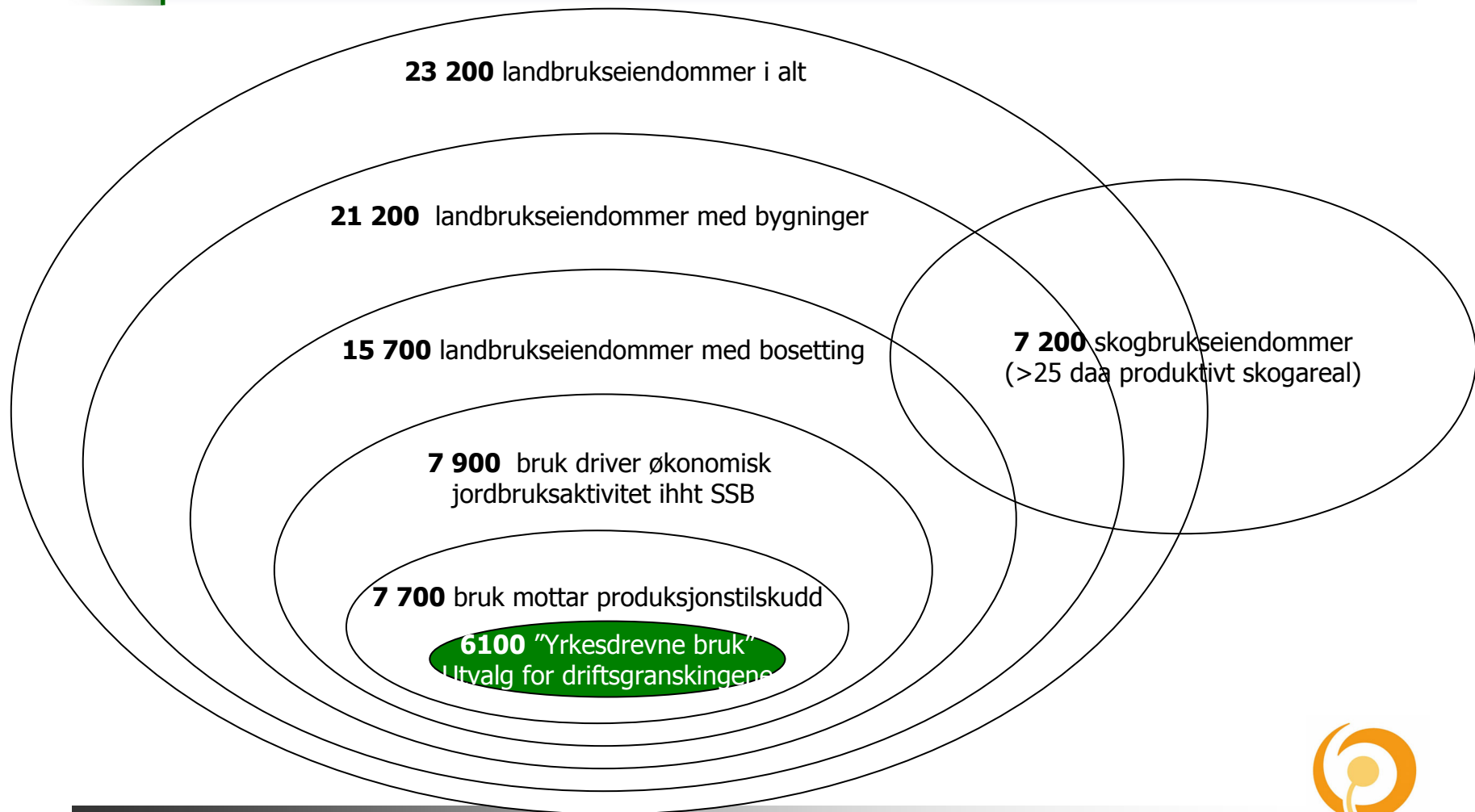
- NILFs driftsgranskinger (“yrkesdrevne bruk”)
- Intervjuundersøkelse for mindre bruk
- Data om samdrifter
- Data fra SSB om skogbrukseiendommer

NILF

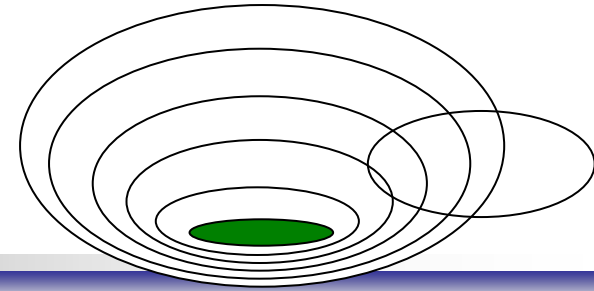
Norsk institutt for
landbruksøkonomisk forskning

Driftsgranskingene

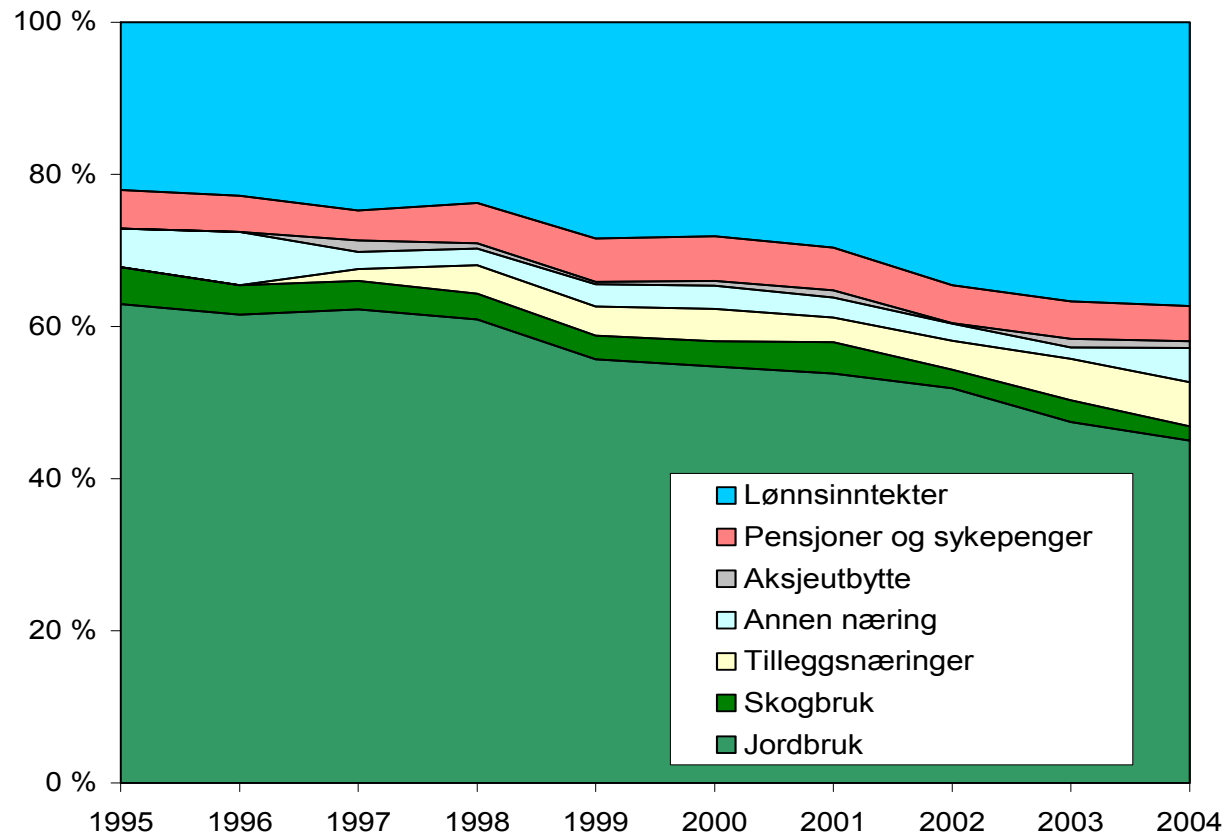
Driftsgranskingene

- Bruk hvor en betydelig del av familiens samlede inntekter kommer fra landbruket ("yrkesdrevne bruk")
- Utvalgsgrunnlag: 35 000 bruk (bruk med standard dekningsbidrag over 8 ESU)
- 947 bruk på landsbasis i 2004
- 150 bruk i Trøndelag
- Representasjon på 2,6% av utvalgsgrunnlaget

Driftsgranskingene:
Sammensetningen av brukerfamiliens inntekter i
Trøndelag, prosent Kilde: NILF

Driftsgranskingene:

Utbredelse av tilleggsnæring Kilde: NILF

Landsdel	Andel bruk med tilleggsnæring
Østlandet	61
Agder og Rogaland	43
Vestlandet	43
Trøndelag	53
Nord-Norge	38
Landet	51

Driftsgranskingene:

Hoveddriftsformer i tilleggsnæringer –

Trøndelag (79 bruk), Landet (480 bruk) Kilde: NILF

Andel bruk

Hoveddriftsform	Trøndelag	Landet
Utmarksnæring	15	6
Vareproduksjon	6	10
Maskinkjøring	37	21
Turisme	3	3
Utleiehus	18	23
Annet	21	37
Sum	100	100

Driftsgranskingene:

Driftsoverskudd i tilleggsnæringer Kilde: NILF

Driftsoversk. jordbruket, i følge driftsgr.	Antall bruk	Driftsoversk. jordbruk	Driftsoversk. tilleggsnær.
Under 0	25	- 41 478	91 104
0 - 100 000	83	60 798	55 753
100 - 200 000	119	151 476	67 785
200 - 300 000	116	249 374	57 149
300 - 400 000	81	349 182	70 879
Over 400 000	56	566 390	47 054

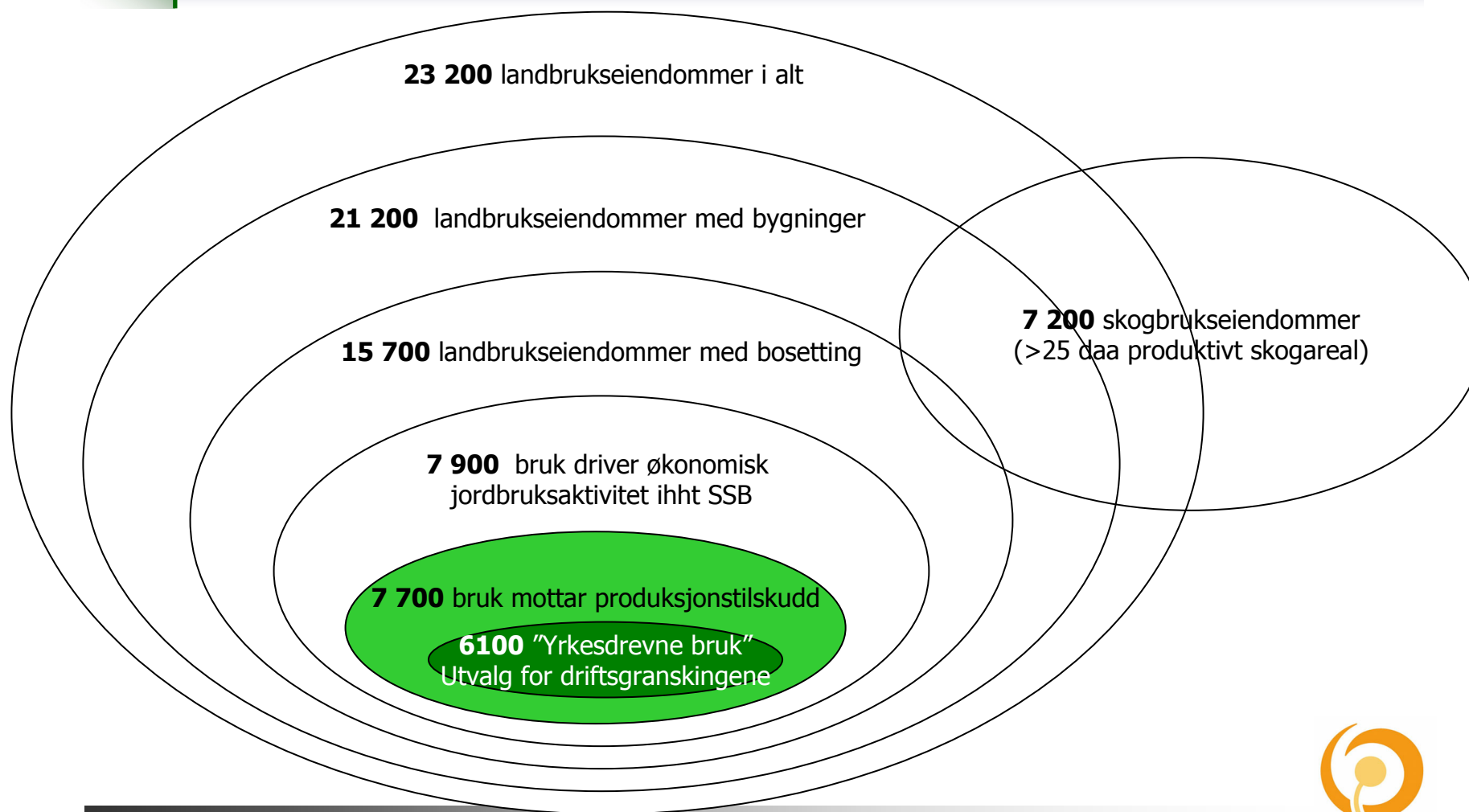
Driftsgranskingene:

Syssetsetting i tilleggsnæringer Kilde: NILF

- I gjennomsnitt 143 timer pr bruk med tilleggsnæring i Trøndelag
- Herav 8 timer leid hjelp
- I gjennomsnitt for landet: 215 timer pr bruk

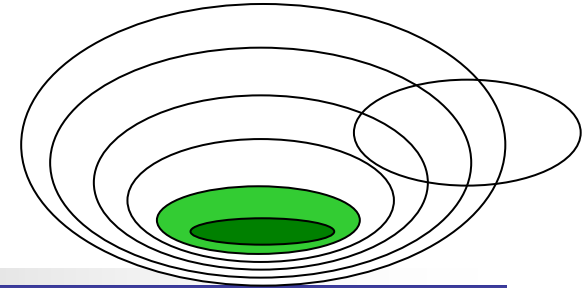

Intervjuundersøkelse mindre bruk

Intervjuundersøkelse mindre bruk

- Bruk med $< 80\ 000$ i standard dekningsbidrag (mindre bruk)
- SLF (2004): 15 800 bruk på landsbasis
1 588 av disse i Trøndelag
- Telefonundersøkelse
 - Forklaring av begrep nødvendig
 - Omsetning, driftsoverskudd, arbeidsforbruk og investeringer i tilleggsnæring
 - Lønnsinntekter og evt annen næring
 - Mye usikkerhet rundt økonomitall og arbeidsforbruk- spesielt på enkeltbruksnivå

Intervjuundersøkelse mindre bruk:

Andel med tilleggsnæring (TN) på mindre bruk

Kilde: NILF

Landsdel	Antall ringt til	Antall med TN	Prosent
Østlandet	76	23	30
Agder/Rogaland	40	12	30
Vestlandet	42	3	7
Trøndelag	67	26	39
Nord-Norge	20	5	25
Sum	245	69	28

Intervjuundersøkelse mindre bruk: Framtidsplaner for bruk uten tilleggsnæring

Kilde: NILF

Planer om å starte tilleggsnæring på bruk som ikke har det i dag

Svar	Antall	Prosent
Har planer om å starte	7	4
Vurderer kanskje å starte	15	8
Har ingen planer	154	88
Sum	176	100

Fremtidsutsikter for jordbruket på gården

Jordbruket om 5 år	Antall	Prosent
Utvide dagens drift	17	10
Fortsatt drive som i dag	106	60
Legge om drifta	18	10
Legge ned drifta	35	20
Sum	176	100

Intervjuundersøkelse mindre bruk:

Økonomien i tilleggsnæringer på mindre bruk

Kilde: NILF

Landsdel	Antall	Omsetning		Driftsoverskudd		Investeringer	
	bruk	kroner	n	kroner	n	kroner	n
Østlandet	23	101 000	22	39 000	19	777 000	17
Agder Rogaland	12	42 000	12	34 000	9	395 000	7
Vestlandet	3	243 000	3		2		2
Trøndelag	26	85 000	26	46 000	25	233 000	16
Nord-Norge	5	47 000	5	33 000	5	183 000	5
Sum	69	87 000		42 000		444 000	

Intervjuundersøkelse mindre bruk:

Arbeid i tilleggsnæringer på mindre bruk Kilde: NILF

Landsdel	Antall	Eget arbeid		Leid hjelp	
		timer	n	timer	n
Østlandet	23	236	15		2
Agder Rogaland	12	126	6		0
Vestlandet	3		1		1
Trøndelag	26	527	17	317	3
Nord-Norge	5	83	4		1
Sum	69	363		212	

Intervjuundersøkelse mindre bruk:
Tilleggsnæringenes økonomiske betydning for familiene
på mindre bruk. % Kilde: NILF

Område	Antall	Tilleggs- næring	Jord- bruk	Skog- bruk	Annen næring	Lønns- inntekt
Østlandet	23	6	3	6	33	52
Agder/Rogaland	12	8	5	1	0	86
Vestlandet	3	11	0	1	19	69
Trøndelag	26	8	4	9	11	69
Nord-Norge	5	7	4	2	5	83
Landet		6	3	5	25	60

Intervjuundersøkelse mindre bruk:

Ulike driftsformer innen tilleggsnæring Kilde: NILF

Hva	Landet			Trøndelag		
	Antall	Andel	Drifts- overskudd	Antall	Andel	Drifts- overskudd
Utmærksnæring	14	20	39 000	3	12	80 000
Vareproduksjon	18	26	16 000	2	8	15 000
Maskinkjøring	20	29	41 000	8	31	68 000
Turisme	16	23	44 000	3	12	15 000
Utleiehus	22	32	27 000	3	12	65 000
Annet	3	4		7	27	14 000
Årlig erstatning	30	43	3 000 ¹⁾			
Alle	69		42 000	26		46 000

Samdrifter

Kilde: SLF og NILF

	1995	1999	2001	2003	2005	Antall samdrifter fordelt på antall eiendommer per samdrift 2005					Antall eiendommer i samdrift 2005
						2	3	4	?	5	
Sør- Trøndelag	14	36	52	74	110	87	19	3	1		249
Nord- Trøndelag	20	62	109	163	198	159	21	11	7		463
<i>Hele landet</i>	<i>146</i>	<i>432</i>	<i>701</i>	<i>1 058</i>	<i>1 481</i>	<i>1 216</i>	<i>183</i>	<i>50</i>	<i>32</i>		<i>3 364</i>

- Foreløpig lite tilleggsnæring i samdrifter
- 13 samdrifter i driftsgranskingene, 41 timer per samdrift

Skogeiendommer uten jordbruksdrift

Kilde: SSB

Fylke	Ant. skogeiend. uten jordbruksdrift	Andel skogeiend. med tilleggsnæring
Sør-Trøndelag	4 248	11 %
Nord-Trøndelag	2 968	14 %
Trøndelag	7 216	13 %

Andel av ulike tilleggsnæringer på skogbrukseiendommer uten jordbruksdrift.

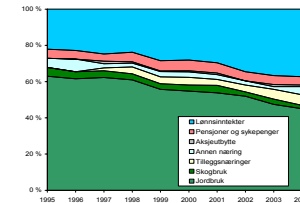
Kilde: SSB

Driftsform	Sør-Trøndelag	Nord-Trøndelag	Landet
Utleie av jakt og fiskerettigheter	74	68	57
Hytteutleie og bortfeste av tomter	16	17	22
Bearbeiding av eget skogsvirke	9	3	7
Juletre og pyntegrøntproduksjon	1	1	5
Andre till.nær. i skog og utmark	0	11	9
Sum	100	100	100

Oppsummering, Trøndelag

- Driftsgranskingene – ”yrkesdrevne bruk”
 - Noenlunde samme omfang for ulike størrelsesgrupper
 - Maskinkjøring viktigste aktivitet
 - Utgjør ca 6 % av inntektsgrunnlaget på bruket
- Mindre bruk
 - Mindre tilleggsnæring enn på ”yrkesdrevne bruk”
 - Mer avhengig av lønnsinntekter, jordbruket er ”tillegget”
 - Maskinkjøring viktigste aktivitet
- Samdrifter
 - Foreløpig lite tilleggsnæring på samdrifter
- Skogbrukseiendommer
 - Lav andel med tilleggsnæring
 - Utleie av jakt og fiske viktigste aktivitet

Verdiskaping og sysselsetting i tilleggsnæringer til trøndersk landbruk

- Metodikk
- Eiendomsstruktur
- Verdiskaping og sysselsetting i alt
- Verdiskaping og sysselsetting etter driftsform
- Driftsformer med størst vekst de siste årene
- Annen næring og lønnsinntekter
- Brukerfamiliens samlede inntekter

Metode

Enhetsdata * antall enheter

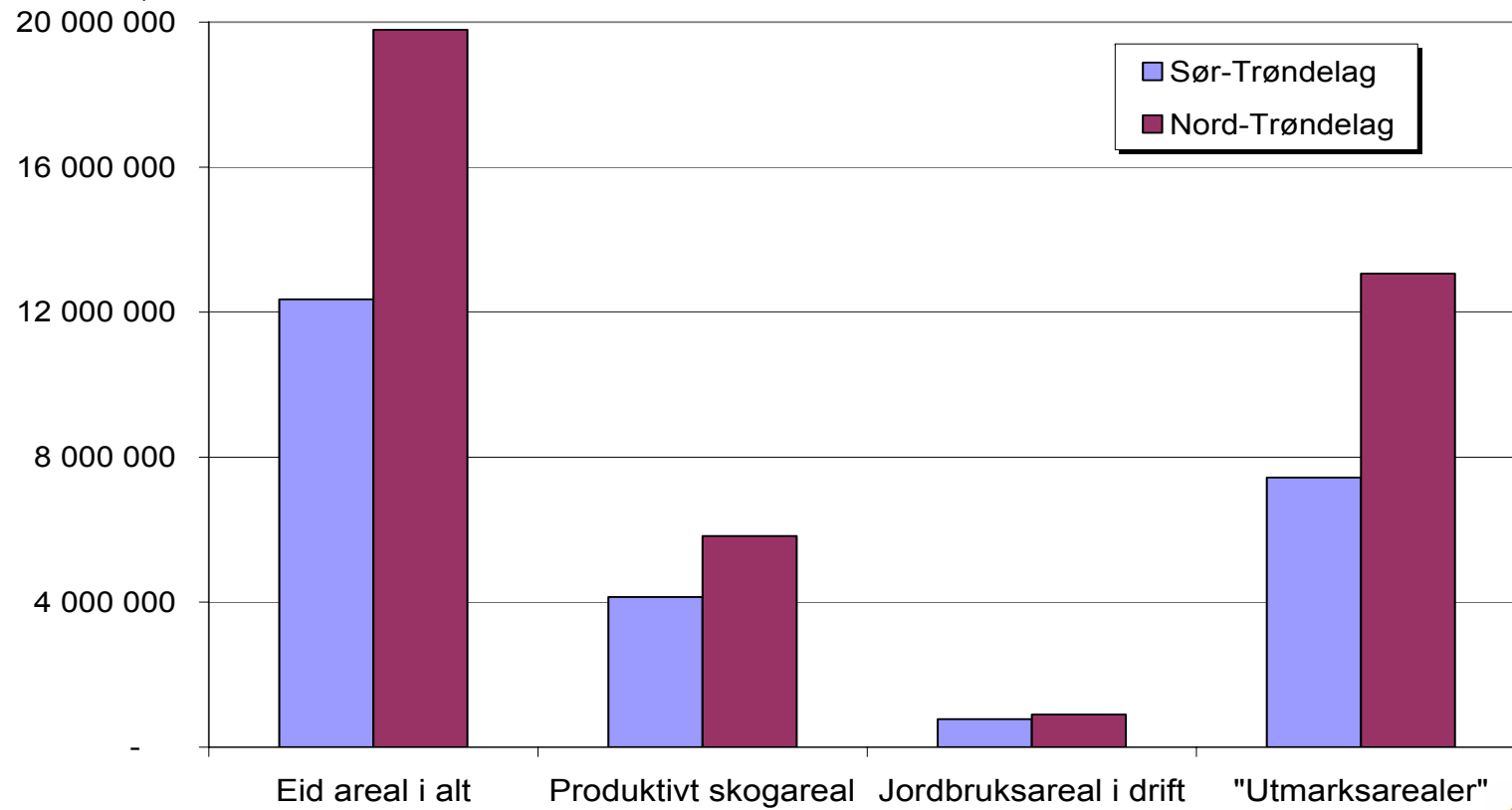
- Representativitet
- Sikkerhet i de forskjellige datakildene
- Antall sikrere enn kroner og timer
- Totaltall sikrere enn deltall

Arealfordeling

Kilde: SSB og egne beregninger

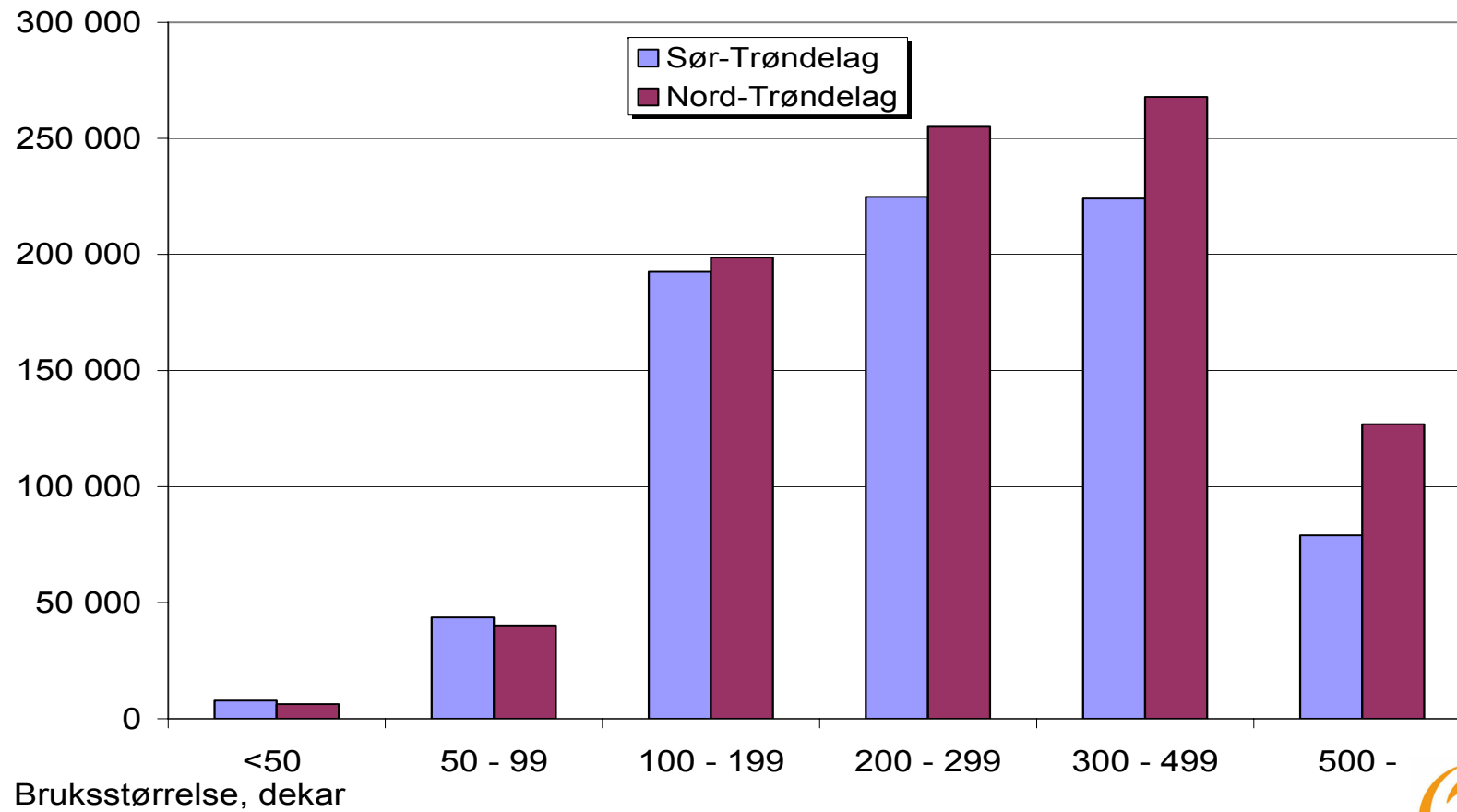
Areal i alt, dekar

Bruksstørrelse, jordbruk

Kilde: SSB

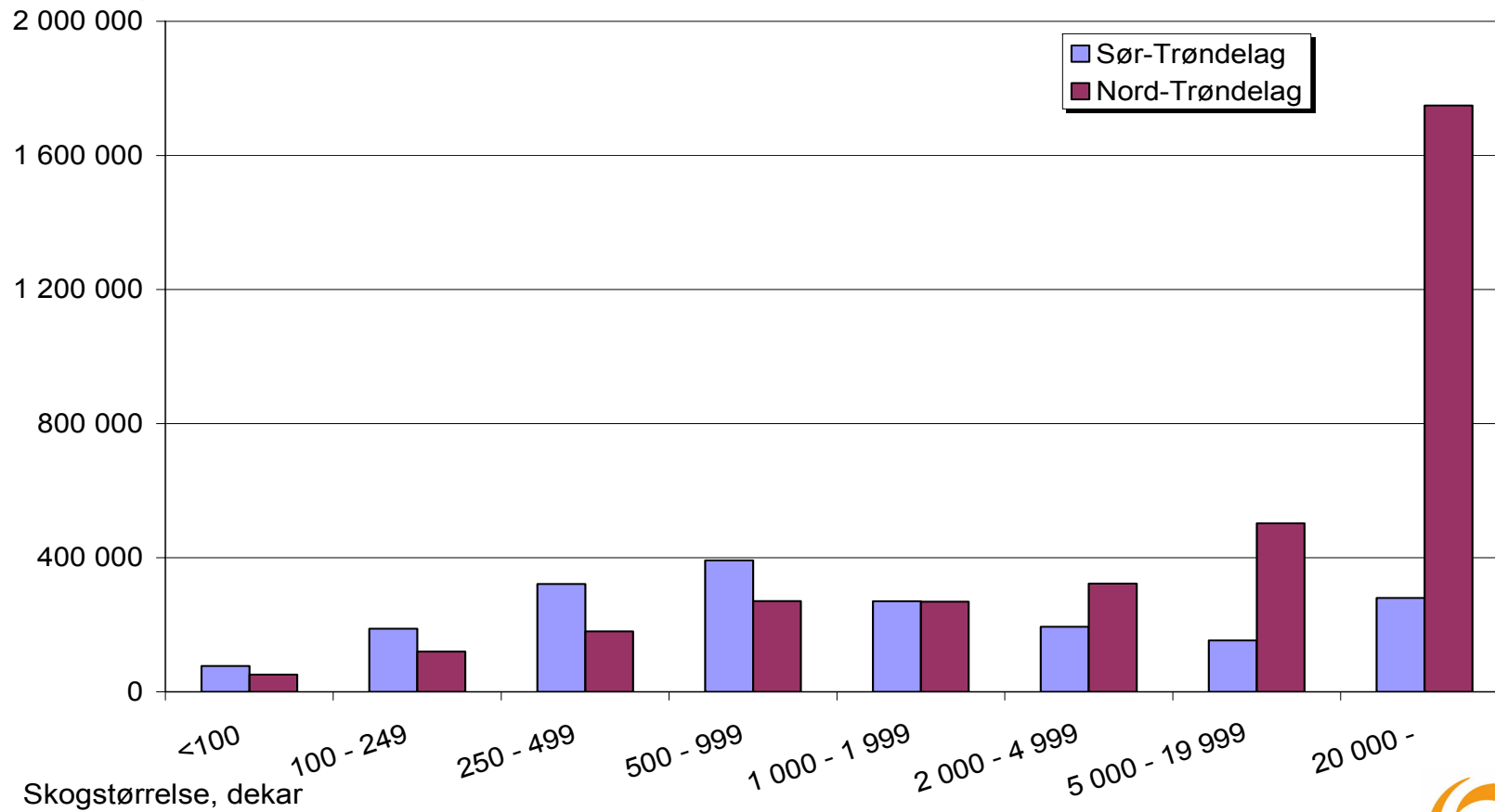
Areal i alt, dekar

Eiendomsstørrelse, skog

Kilde: SSB

Areal i alt, dekar

Antall bruk/skogeiendommer

Fylke	Utvalgsgr.l. for driftsgr.¹⁾	Mindre bruk²⁾	Samdrifter i melkeproduksjon	Skogbruksbedrifter
Sør-Trøndelag	2 685	926	88	4 248
Nord-Trøndelag	3 164	662	179	2 968
Sum Trøndelag	5 849	1 588	267	7 216

¹⁾ SLF, antall søkere pr. 31.7.04, med minst 8 ESU (ca 80 000 kr) i standard dekningsbidrag, utenom samdrifter

²⁾ SLF, antall søkere pr. 31.7.04, med opptilt 8 ESU (ca 80 000 kr) i standard dekningsbidrag

Kilde: SLF (2005a) og SSB (2006b)

Verdiskaping i alt, mill. kroner

Fylke	Utvalgsgr.l. for driftsgr.	Mindre bruk	Samdrifter i melkeproduk sjon	Skogbruks- bedrifter	Sum
Sør-Trøndelag	82	18	1	6	107
Nord-Trøndelag	96	13	2	35	147
Sum Trøndelag	178	32	3	41	254

Kilde: SLF (2005a) og SSB (2006b)

Syssetting i alt, årsverk

Fylke	Utvalgsgr.l. for driftsgr.	Mindre bruk	Samdrifter i melkeproduk sjon	Skogbruks- bedrifter	Sum
Sør-Trøndelag	110	78	2	10	201
Nord-Trøndelag	130	56	4	27	217
Sum Trøndelag	240	134	6	37	418

Kilde: SLF (2005a) og SSB (2006b)

Verdiskaping i tilleggsnæring til jordbruk, etter driftsform. Sør-Trøndelag

Verdiskaping i tilleggsnæring til jordbruk, etter driftsform. Sør-Trøndelag, 2004. Million kroner

Driftsform	Utvalgsgr.l. for			Sum
	driftsgr.	Mindre bruk	Samdrifter	
Utmarksnæring ¹⁾	35	4		38
Vareproduksjon ¹⁾	4	0,4		4
Maskinkjøring ¹⁾	20	9		30
Turisme ¹⁾	2	1		3
Utleiehus	12	3		15
Annen tjenesteyting	2			2
Ikke klassifisert	7	1	1	9
Sum	82	18	1	101

¹⁾ Som hoveddriftsform

Kilde: SLF (2005a); NILF (2005); Sjelmo m.fl. (2006) og egne beregninger

Verdiskaping i tilleggsnæring til jordbruk, etter driftsform. Nord-Trøndelag

Verdiskaping i tilleggsnæring til jordbruk, etter driftsform. Nord-Trøndelag, 2004. Million kroner

Driftsform	Utvalgsgr.I. for			Sum
	driftsgr.	Mindre bruk	Samdrifter	
Utmarksnæring ¹⁾	41	3		43
Vareproduksjon ¹⁾	5	0,3		5
Maskinkjøring ¹⁾	24	7		31
Turisme ¹⁾	2	1		3
Utleiehus	14	2		16
Annen tjenesteyting	2			2
Ikke klassifisert	8	1	2	11
Sum	96	13	2	111

¹⁾ Som hoveddriftsform

Kilde: SLF (2005a); NILF (2005); Sjelmo m.fl. (2006) og egne beregninger

Verdiskaping i tilleggsnæring på skogbrukseiendommer uten jordbruksdrift

Verdiskaping i tilleggsnæring på skogbrukseiendommer uten jordbruksdrift, etter driftsform. Sør og Nord-Trøndelag, 2003. Million kroner

Driftsform	Sør-Trøndelag	Nord-Trøndelag
Utleie av jakt- og fiskerettigheter	3	16
Hytteutleie og bortfeste av tomter	1	11
Bearbeiding av eget skogsvirke	2	1
Juletre- og pyntegrøntproduksjon		
Andre tilleggsnæring i skog og utmark	0,1	7
Sum	6	35

Kilde: SSB (2006b) og egne beregninger

Syssetting i tilleggsnæring til jordbruk, Sør-Trøndelag

Syssetting i tilleggsnæring til jordbruk, etter driftsform. Sør-Trøndelag. Årsverk

Driftsform	Utvalgsgr.I. for			Sum
	driftsgr.	Mindre bruk	Samdrifter	
Utmarksnæring ¹⁾	21	11		32
Vareproduksjon ¹⁾	22	17		39
Maskinkjøring ¹⁾	52	28		80
Turisme ¹⁾	6	21		27
Utleiehus	4	0,4		4
Annen tjenesteyting	2			2
Ikke klassifisert	3	1	2	6
Sum	110	78	2	190

¹⁾ Som hoveddriftsform

Kilde: SLF (2005a); NILF (2005); Sjelmo m.fl. (2006) og egne beregninger

Syssetling i tilleggsnæring til jordbruk, Nord-Trøndelag

Syssetling i tilleggsnæring til jordbruk, etter driftsform. Nord-Trøndelag. Årsverk

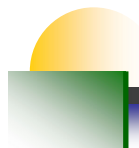
Driftsform	Utvalgsgr.I. for			Sum
	driftsgr.	Mindre bruk	Samdrifter	
Utmarksnæring ¹⁾	25	8		33
Vareproduksjon ¹⁾	26	12		39
Maskinkjøring ¹⁾	61	20		81
Turisme ¹⁾	7	15		22
Utleiehus	4			4
Annen tjenesteyting	2			2
Ikke klassifisert	4	1	4	9
Sum	130	56	4	190

¹⁾ Som hoveddriftsform

Kilde: SLF (2005a); NILF (2005); Sjelmo m.fl. (2006) og egne beregninger

Syssetting i tilleggsnæring til skogbruk etter driftsform

Syssetting i tilleggsnæring til skogbruk etter driftsform. Trøndelag, 2003. Årsverk

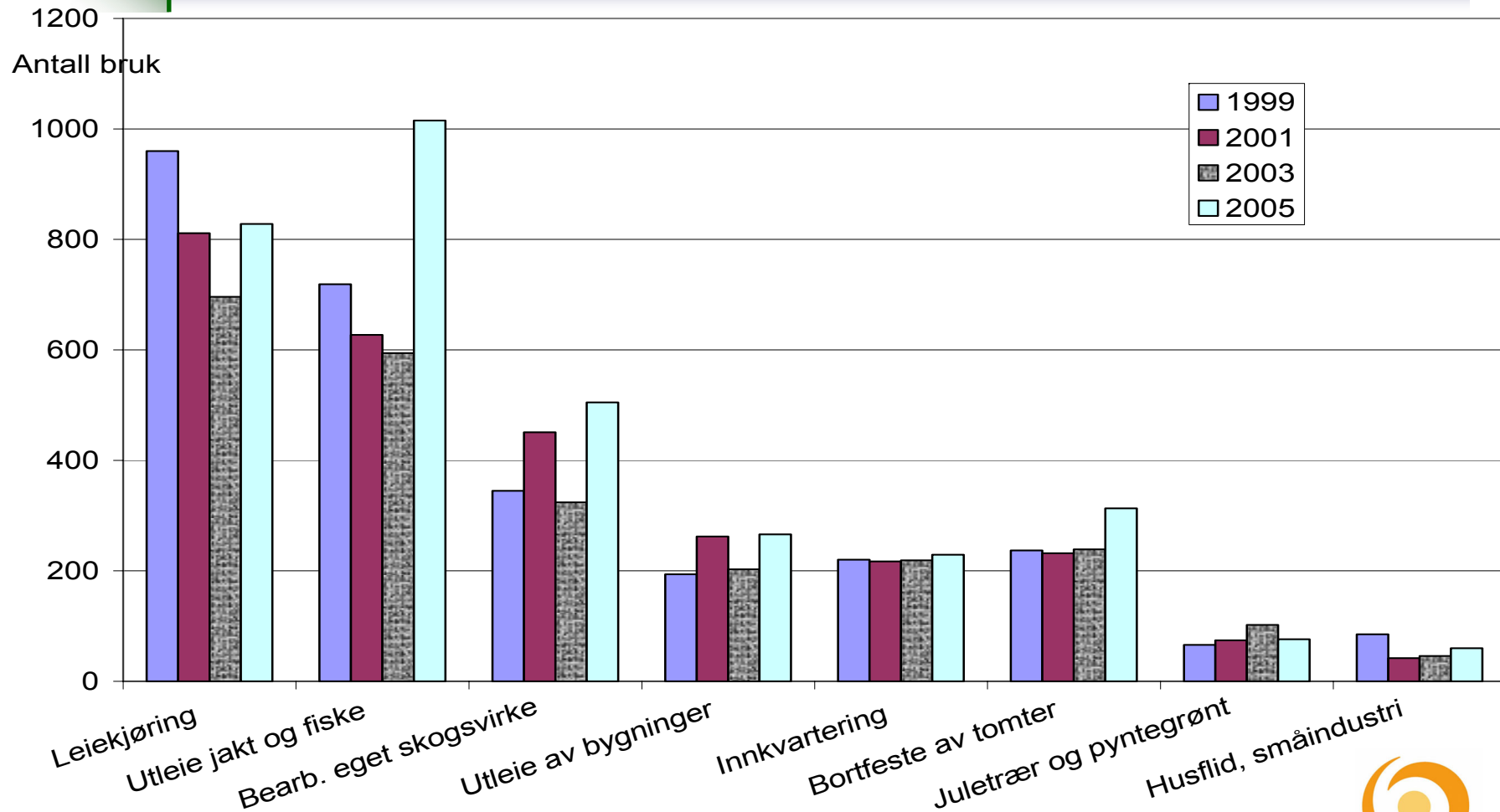
Driftsform	Sør-Trøndelag	Nord-Trøndelag
Utleie av jakt- og fiskerettigheter	4	17
Hytteutleie og bortfeste av tomter	2	6
Bearbeiding av eget skogsvirke	4	1
Juletre- og pyntegrøntproduksjon		
Andre tilleggsnæring i skog og utmark		3
Sum	10	27

Kilde: SSB (2006b) og egne beregninger

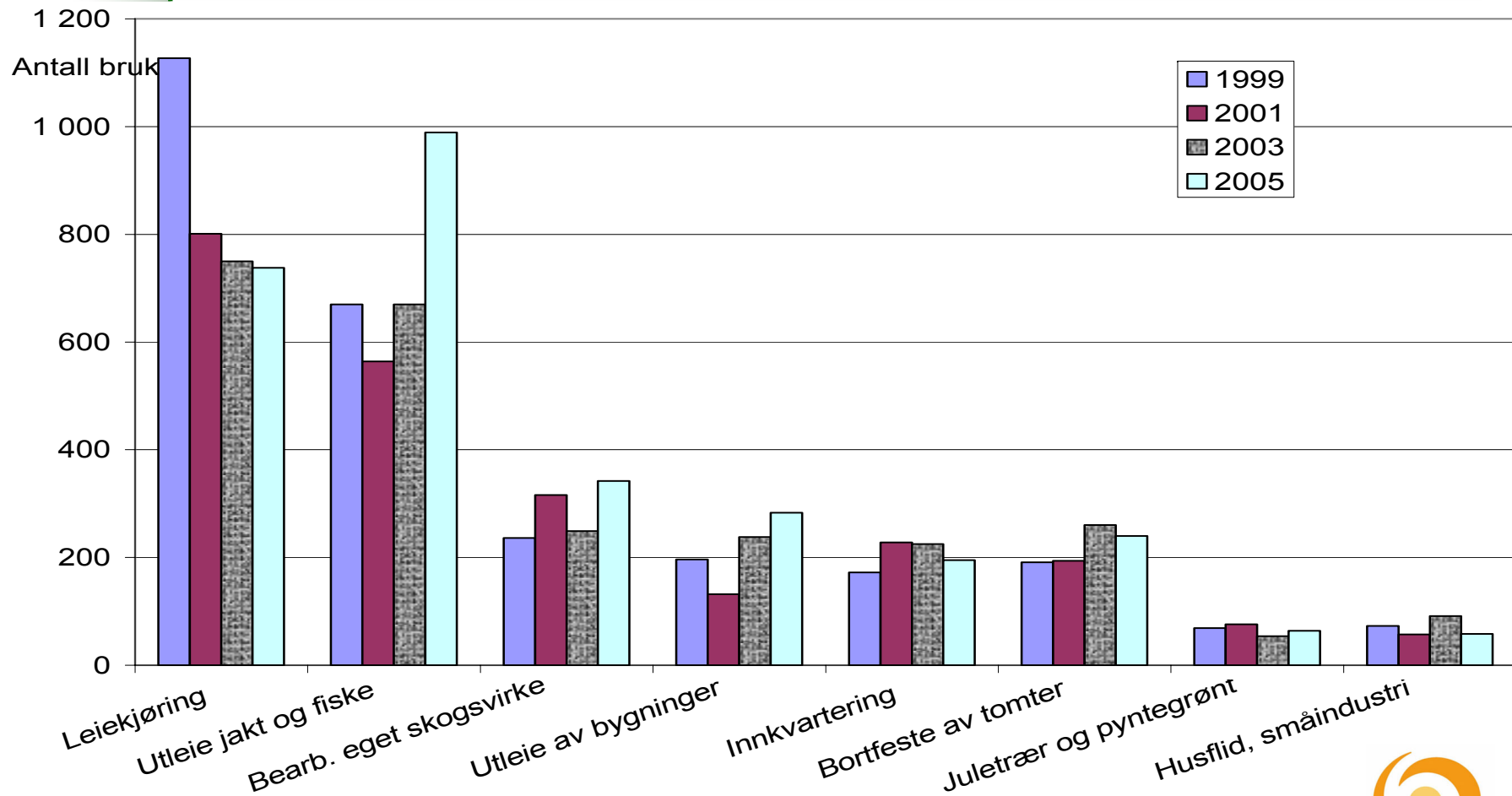
Antall jordbruksbedrifter med forskjellige tilleggsnæringer, Sør-Trøndelag

Kilde: SSB

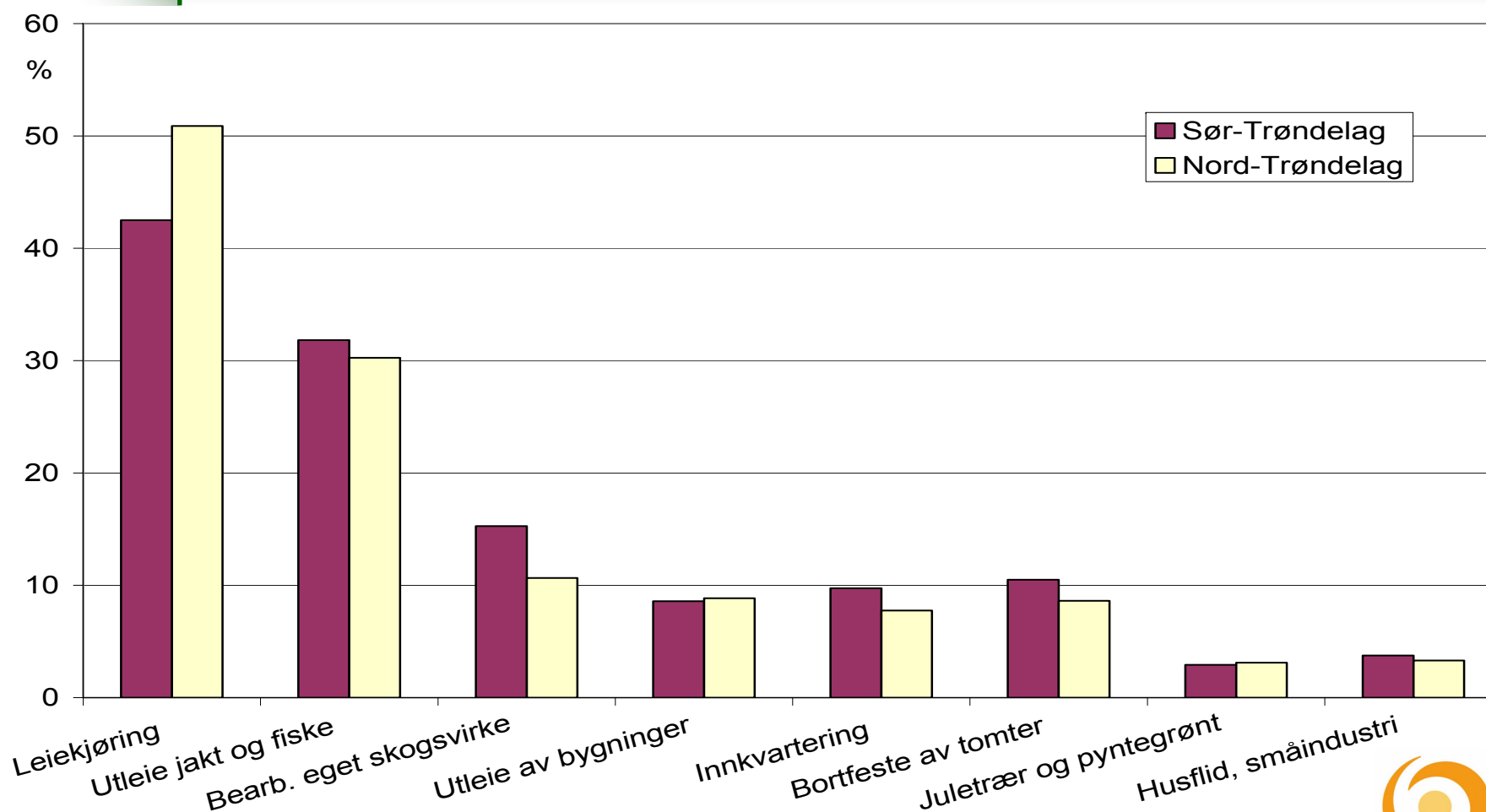
Antall jordbruksbedrifter med forskjellige tilleggsnæringer, Nord-Trøndelag

Kilde: SSB

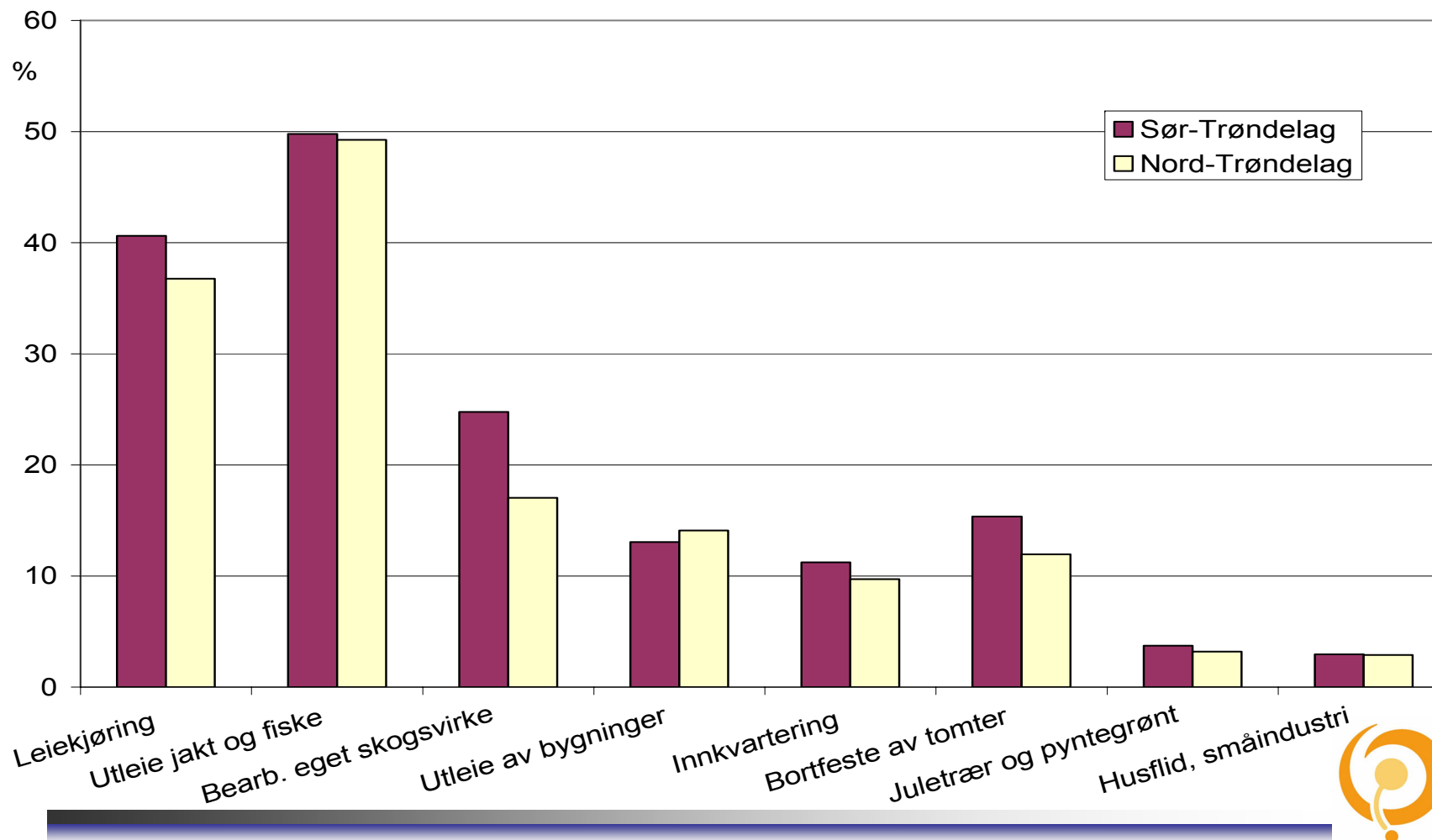
Andel jordbruksbedrifter med den enkelte tilleggsnæring, 1999

Kilde: SSB

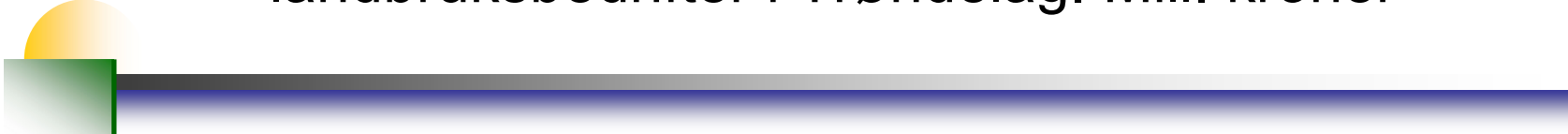

Andel jordbruksbedrifter med den enkelte tilleggsnæring, 2005

Kilde: SSB

Driftsoverskudd fra annen næring på landbruksbedrifter i Trøndelag. Mill. kroner

Fylke	Utvalg for driftsgr.	Mindre bruk	Samdrifter	Skogbruks bedrifter	Sum driftsover skudd
Sør-Trøndelag	66	2	1	75	143
Nord-Trøndelag	77	2	1	51	131
Trøndelag	143	4	2	126	274

Kilde: Antall bedrifter fra Tabell 2.1 og driftsoverskudd per bedrift fra Tabell 6.3

Lønnsinntekter til brukerfamilien på landbruksbedrifter i Trøndelag. Mill. kroner

Fylke	Utvalg for driftsgr.	Mindre bruk	Samdrifter	Skogbruks bedrifter	Sum lønnsinntekt
Sør-Tr.lag	537	376	7	773	1 693
Nord-Tr.lag	633	269	13	526	1 442
Trøndelag	1 170	645	20	1 299	3 135

Data: Antall bedrifter fra Tabell 2.1 og lønnsinntekter per hushold fra Tabell 6.5

